

den worm den beiden djalaks uit den snavel. Op een innig bedaarde, leuke manier keerde hij daarna al slokkend naar de vorige zitplaats terug. De beteuterde houding, die de beide buffelpickers aannamen, was zoo menschelijk, hun verslagenheid demonstreerde zich zoo duidelijk in stand en gebaar, dat het tooneeltje mij hoogst interesseerde. Het was waard door een meesterhand in lijnen te worden vastgelegd.

Van de sri-goenting worden (naar menschen-maatstaf althans) heel leelijke dingen verteld, en dat niet alleen in een onderonsje, maar ook in tijdschriften, waar het heet „Hij plundert de nesten van rijstdiefjes, vooral manjars, verslindt de weerlooze jongen”. Maar dit is een onrechtvaardige beschuldiging. Ze is te wijten aan zijn overeenkomst in kleur, grootte en staartlengte met den Indischen boomekster (*Crypsirhina varians* Fig. 2.) die al deze wandaden verricht (vgl. mijn artikels in dit tijdschrift 3de en 5de jaargang). Gelukkig zijn er ook groo'e verschillen aan te wijzen. De Indische boomekster, ook bekend onder den naam van *saëran gelo*, d. i. de gekke saëran, heeft een echten ravenkop, terwijl de sri-goenting de physiognomie van een insektenvanger bezit. Dan is de staart van den boomekster niet gevorkt, maar loopt naar onderen breed uit.

Wil men de sri-goenting eerst recht in aktie zien, dan moet men een schemeravond afwachten, waarop de larongs rondvliegen. Maar noem mij eens een insekteneter, die dan niet van jachtlust blaakt.

Als men den sri-goenting wil vangen, dan wordt een bamboe met veel dwarsstokjes midden in het veld geplaatst. Deze dwarsstokjes worden met het kleverige sap van den nangkaboom bestreken. Hierop worden houtjes vastgebonden, waarop larongs zoo bevestigd zijn, dat zij met de vleugels kunnen wapperen. De sri-goenting vergeet alle voorzichtigheid, raakt de lijmstokjes aan, blijft er met de veeren aan kleven, en is gevangen. Dit vermeld ik alleen voor de volledigheid. Ik vertrouw erop, dat deze vangmethode door de lezers niet in toepassing zal worden gebracht.

Bandoeng.

H. SCHROO.

NOG IETS OVER DE KALONGS.

In de achtste aflevering van den jaargang 1919 van de „Tropische Natuur” deelt Th. van DORT ons eenige bijzonderheden mede uit het leven der kalongs (*Pteropus edulis* GEOFFR.).

Naar aanleiding daarvan wil ik hier nog enkele kleinigheden bijvoegen uit het leven van deze dieren. Om de drie maanden verblijf ik voor hydrobiologische onderzoekingen in het belang van de binnenvisscherij gedurende eenige dagen aan het meer van Pendjaloe. In dat meer bevindt zich het eiland *Noesa Gedeh*, dat als natuurmonument gereserveerd wordt ¹⁾. Het feit doet zich nu voor, dat een enorme hoeveelheid kalongs in de boomen van het eiland hun rustplaats zoeken en hier dus nooit door jagers lastig gevallen worden.

De toeristen hebben de gewoonte bij een bezoek aan het meer, zich met een klein vaartuigje rond het eiland te laten roeien. Op het oogenblik, dat men bij die gelegenheid

¹⁾ Op voorstel van het Bestuur van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederlandsch-Indië zal aangevraagd worden dit eiland officiëel te doen aanduiden met den naam van KOORDERS-eiland.

aan den westkant van het eiland komt waar de meeste kalongs zijn, beginnen de roeiers luid schreeuwend in de handen te klappen, teneinde de kalongs op te schrikken. Het gevolg is, dat de kalongs drie of vier maal rondvliegen, waarna de geheele zwerm dan weer in denzelfden boom gaat rusten. Nooit heb ik hier iets opgemerkt, dat op het bestaan van een „vluchtboom” zou kunnen wijzen. Voelen de kalongs zich hier misschien veilig geroeg?

Een ander feit heeft mijn aandacht getrokken, namelijk de regelmatigheid, waarmede de dieren 's avonds hun schuilplaats verlaten. De talrijke kalongs verlaten dan het eiland om voedsel te zoeken, waarbij het grootste gedeelte om niet te zeggen alle, steeds zuidwaarts in de richting van de Sawal vliegen. Van Juli 1918 tot midden 1920 is daar nog niet de minste verandering in gekomen, alhoewel in de andere richtingen ook voedsel te vinden is. De kale bergkam ten noorden van het meer is niet hoog genoeg om voor die goede vliegers een ernstige hindernis te vormen.

Nog merkwaardiger echter is het feit, dat de kalongs van het eiland Noesa Gedeh elken avond precies om half zeven uitvliegen.

In de maanden Juli en December 1918 en in de maanden Januari, April, Juli, Augustus en October 1919 ben ik te Pendjaloe geweest; de dagtemperatuur is op al die tijdstippen weliswaar soms zeer verschillend geweest doch dit heeft nooit tot gevolg gehad, dat de kalongs merkbaar vroeger of later uitvlogen.

Ik ben er dagen geweest, dat het 's middags regende, dat het er mistte, dat de lucht betrokken was, dat het waaide, dat het helder weer was, of ook dat het geheele landschap zich nog in den naglans van een schitterende roodgloeiende zonsondergang baadde, doch nooit was er verandering in de vlucht der kalongs te bespeuren. Om half zeven begon steeds de exodus.

Daarbij vliegen de kalongs met velen tegelijk en elkaar volgend, doch niet zooals Dr. J. C. KONINGSBERGER op bldz. 225 van zijn: „JAVA, zoölogisch en biologisch” zegt „alleen of in paren”. De vlucht duurt zoowat 15 tot 20 minuten, waarna het eiland van kalongs verlaten is.

Het is me wel eens gebeurd, dat ik op een avond mijn uurwerk vergeten had en met volkomen vertrouwen heb ik me dan naar de vlucht der kalongs geregeld en ben hierbij niet bedrogen uitgekomen.

Het lijkt me niet zonder biologisch belang na te gaan of de kalongs overal op een bepaald uur uitvliegen of dit ook overal het geheele jaar door en bij alle weer hetzelfde is. In dat geval zou het ook wel interessant zijn te weten of dit tijdstip in de laaglanden en in de bergen verschillend is, of niet.

Ik herinner me nu ook, doch heb er destijds niet zoo nauwkeurig op gelet, dat in Weltevreden de kalongs steeds over ons huis vlogen op het oogenblik dat we na het theedrinken in huis gingen. Misschien zijn er lezers, die het belangrijk genoeg vinden om nauwkeurige aantekeningen hieromtrent te maken en ze dan in dit tijdschrift willen mededeelen.

Eindelijk, het is misschien oud nieuws dat ik hier vertel, maar ik heb geen enkel werk bij de hand, waarin de biologie dezer dieren behandeld wordt, wil ik nog mededeelen, dat de kalongs die in de volle zon hangen in de warmste uren van den dag zich afkoelen door afwisselend met de linker- en rechter-„vleugel” langzaam en rythmisch bewegingen uit te voeren, zoo „bewaaieren” ze op een zeer typische wijze hun lichaam.

Wanneer de „rustboom” tengevolge van hun eigen verblijf en wel in hoofdzaak door hun excrementen geheel kaal is geworden, zoeken de kalongs een anderen rustboom op, maar zoodra de eerste weer in blad staat, komen ze hier terug.

P. VAN OYE.

Naschrift.

Naar aanleiding van de bovenstaande mededeeling nog een paar opmerkingen mijnerzijds. Verleden jaar bracht ik de Kerstdagen te Pendjaloe door, mijn kalongwaarnemingen van daar ginds komen geheel overeen met die van den heer VAN OYE.

Dat echter de mededeeling van Dr. KONINGSBERGER minder juist zou zijn, wil er bij mij niet in. Ja, indien de waarnemer tijdens het uitzwermen van de honderden kalongs dicht in de buurt van de rustplaats van den troep heeft postgevat, (en dit is het geval, als men gezeten is in de veranda van den pasanggrahan te Pendjaloe), dan maakt het inderdaad den indruk alsof de kalongs „met velen tegelijk en elkaar volgend” wegvliegen. Maar al heel gauw lost de kalongzwerm zich op en verspreiden de dieren zich in alle mogelijke richtingen. Iemand die zich op veel grooteren afstand van de kalongplaats bevindt dan de eerste waarnemer, krijgt nu natuurlijk iets heel anders te zien en komt vanzelf tot de (juistere) conclusie, dat de kalongs alleen of in paren op voedsel uitgaan. Heel mooi heb ik dit verschijnsel o. a. kunnen waarnemen, toen ik indertijd te Singkarah (aan het verrukkelijk mooie meer van dien naam) eenige dagen vertoefde. Tegen zonsondergang kwamen de kalongs als zwarte stippen — één voor één met lange tusschenpoozen — den westelijken heuvelkam overgevlogen. Men leze in dit verband ook maar eens na, wat LEENDERTZ in VAN BALEN'S „Dierenwereld van Insulinde” (Deel I, bldz. 104) over deze kwestie weet mede te deelen.

De bewering van den heer VAN DORT kan ik geheel onderstrepen. Misschien is de naam „Vluchtboom” niet erg gelukkig gekozen, maar aan het feit zelf doet dat niets af. Ik heb hetzelfde herhaaldelijk zien gebeuren. Zoo staat er bijv. een kalongboom (een waringin) in de desa Soerantaka, ongeveer zeven en een halve paal noordwestelijk van Cheribon aan den kant van den weg Cheribon-Indramajoe. Een halve paal verderop staat, midden in de desa, een tweede kalongboom en nog een halve paal noordelijker, niet ver van de brug over de kali Winong, nog weer een, een kolossale *dangdeur* (*Bombax*). Ook toen deze boom geheel bladerloos was, herbergde hij nog altijd den troep kalongs. In den regel zoekt de troep als rustplaats slechts een van deze drie boomen op; van een preferentie voor een bepaalden boom is geen sprake. Verjaagt men echter door gewerschoten de dieren uit den eenen boom, dan betrekken ze eenvoudig een van de twee andere boomen; verdrijft men ze nu daaruit, dan zoeken ze opnieuw den eersten boom weer op. In enkele gevallen heb ik gezien, hoe de troep zich na verjaging splitste, waarna een deel diep het binnenland introk (daar moet dus ergens nog een kalongboom te vinden zijn), de rest van den zwerm een van de twee overige boomen betrok. Vreemd is het intusschen, dat een vierde boomreus — ook al een *dangdeur* en die zoo te zeggen vlak naast den meergenoemden waringin staat en naar onze meening toch zeker een niet minder geschikte rustplaats voor de kalongs moet opleveren, evenwel nooit door die beesten daartoe wordt opgezocht. Ja — gemeden wordt, zou ik haast zeggen. Waarom is me niet recht duidelijk

v. d. M. M.

CORRESPONDENTIE.

Den Heer W. H. H. te B. De ons toegezonden kevers, gevonden op een dooden, dik met mos begroeienden boom bij de Kawah Wajang (hoogvlakte van Pengalengan; $\pm$ 5600 voet), behooren tot de *Eudomychidae*. De vertegenwoordigers dezer familie — haast alle tropenbewoners — leven hoofdzakelijk in paddestoelen. De kever, waarvan de dekschilden een verbreeden randzoom vertoonen, wordt in de entomologische wetenschap *Eumorphus notatus* GRST, genoemd; de beide andere kevers heeten *Aulacophilus quadripunctatus* FABR. (Determinaties van Dr. KEMMER.)

v. d. M. M.

Den Heer L. E. B. v. G. te K. K. De door U afgezonden belangwekkende verzameling huiden van dieren uit Midden-Borneo kwam in goeden staat aan. Onzen hartelijken dank. Het Museum voor Zoölogie was zeer erkentelijk voor het geschenk. De kwestie over de „palis krahau” is nog in studie; zoodra daarin eenige zekerheid is verkregen zullen Uwe mededeelingen gepubliceerd worden. Een paar foto's werden voor dat doel reeds gemaakt.
